

כשסמוכה אליהן. היינו, כשאינה משמשת לעולם להחזיר אורה לארץ, אז כביכול מתקרבת יותר אל מקורותיה, כדי לדלות משם ריבוי אור להחזיר למחר. (וכענין תלמיד מובהק שביום דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים ובליילה הולך אצל רבו ונכלל עמו וק"ל).

אולם רב פפא הודיענו שאין זה כך, אלא בשמש גופה יש חום עצמי, וכמ"ש בנדרים (ח) אין גיהנם לעולם הבא אלא הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה רשעים נידונים בה וצדיקים מתעדנים בה. ובערב ובבקר ניכר זאת בה, כי אז יוצאת מנרתיקה (והוא רמז לעוה"ב), אמנם ביום (בעוה"ז) היא בנרתיקה ומחמתו ישנו כהיון עינים וסבורים שאין חומה עצמי, ודוק.

גן עדן מקדם וגיהנם במערב, כי גן עדן מקום צדיקים אשר להם זרוע זרוח האור הגנוז, כי באור פניו יהלכון פנים בפנים ועיני ה' אל צדיקים. וכידוע לכן נקרא 'קדם' כי הוא מול השכינה העומדת (במקדש) במערב ומגמת פניה קדימה למזרח. ולכך שם מקום המקלט (כמוש"כ בב"ר שהובא בתוס' כאן), כי בתי מדרשות שבהן עוסקים בתורה-אור, קולטין, כמ"ש במכות, וכדכתיב 'אחת שאלתי וגו' כי יצפנני בסוכו וגו'. אמנם עצם השכינה במערב, כענין מאמר חז"ל בב"ר 'עיקר שכינה בתחתונים', כי העצמות במקום הצמצום דייקא, אלא שהיא בעצמות עינים דלית מחשבה תפיסא ביה, ושם רשעים יתהלכון אחור באחור. וכענין אחר המהלך אחורי בית קה"ק בחגיגה. אמנם לעתיד באחרית הזמן, כשתאיר העצמות, מה שאין הפה יכול לדבר וכו', אז יהא עיקר שבתו של הקב"ה עולה מרשעים בגיהנם המצפצפין ועולין. ועל ענין זה אמרו בגמרא (פסחים צד): עדין אחד מששים בגיהנם, וכל העולם כולו (כולל ג"ע) ככסוי קדירה (לאש) גיהנם, שהוא העצם. ודי בזה.

(וע"ע ב'בן יהודע', אריכות דברים בענין גן עדן ומיקומו (וע' לו עוד בשו"ת סוד ישרים), ובשאר עניני תכונה והשוואת תגליות המדע עם הנמצא בדרו"ל).

דף פה

'אבל אם היתה מדה של אחד מהן — ראשון ראשון קנה' — כמה ראשונים פרשו (דלא כרשב"ם) 'של אחד מהן' היינו הלוקח. והביאו דוגמאות לכעין זה, שנקטו 'אחד מהם' והכוונה על אחד מסויים בלבד. (וע' שו"ת הרשב"א ח"ה ריח).

(ע"ב) 'שהיתה קלתה תלויה בה' — משמע ברשב"ם שקנתה הגט בהגבהה. והוכיח מכאן ב'תורת גטין' (קלט, טו) שגם שאר קנינים, מלבד 'יד' / 'חצר', מועילים בגט, שהאשה מגורשת על ידם, (וכבר האריכו בנידון זה), שהרי כאן קנייתה את הגט, בהגבהה. ובקהלות יעקב (גטין יז, ד) דחה ראייה זו, כי כאן באמת הגט ב'ידה', שהרי קלתה כידה וחצרה דמי, אלא שמלבד הנתונה בידה צריך שגם תקנה את הנייר, ולזה מועיל קנין 'הגבהה'. ולעולם יש לומר שקנין לבדו, ללא נתונה ב'ידה' אינו מועיל.

'לפי שאין אדם מקפיד לא על מקום חיקה ולא על מקום קלתה' — פרשו בתוס', שאין המקום קנוי לה, אפילו בתורת שאלה, (שהרי צריכים למעשה-קנין בשאילה ובשכירות), אלא כיון

שאינו מקפיד על הנחת קלתה, הרי זו כסימטא. ויש לעיין הלא גם ב'כליו של לוקח ברשות מוכר' מדובר שאינו מקפיד, שהרי מודד לכליו? ויש לחלק בין מצב שאינו מקפיד על המקום ואין חברו צריך ליטול ממנו רשות בכל פעם, כמקום קלתה — שזה דומה לסימטא, וכליו של הקונה קונים לו; ובין מצב שנותן לו עתה רשות, ובפעם אחרת צריך ליטול רשות — שזה היה הספק בגמרא בכליו של לוקח ברשות מוכר. (עפ"י חו"א אה"ע לדרך ע"ס ק"ג. ע"ש. וע"ע: נתיבות המשפט ר,ה; חידושי הגר"ט — קפה; אמת ליעקב; חדושים ובאורים — יב סק"ג וסק"ז).

ז'אי בכליו דמוכר, אמאי קנה לוקח? — הרשב"ם פרש שהקושיא מבוססת על סתירה פנימית; לפי שיטתך שכליו של לוקח ברשות מוכר יקנה, ודאי שבכליו של מוכר ברשות לוקח לא יקנה. (וע' תוס'. וע' להלן פו. על התלות שבין שני הנידונים. ומכאן מוכח שהטעם לומר שיקנה, אינו משום שהמוכר משאיל לו את מקומו, וקנהו הלוקח ע"י הנחת כליו שם, כחזקה, שאם כן, אין זה שייך למקרה ההפוך. ע' חו"א אה"ע קמו לדרך ע"ס ק"ג, ועוד).

והריטב"א פרש בדרך אחרת: אפילו אם תאמר שכליו של מוכר ברשות לוקח — קנה, היינו דוקא כשהניחן עתה בכלי לצרכו של לוקח, אבל לא באלו שהונחו שם מתחילה לצרכו של מוכר.

משך חמריו ופועליו והכניסן לתוך ביתו... שניהם יכולין לחזור בהן — התוס' גרסו 'חמרין ופועלין' בנו"ן, הפועליו וחמריו דלוקח בלא פרקן נמי אין יכולים לחזור. וכמדומה שכוונתם דלא מיבעיא פועל שידו כיד בעה"ב וזכה בעה"ב אף בחוץ בהגבהת הפועל הקונה בכל מקום, (ע' נתיב"מ קפח), אלא אף חמריו, דהתבואה מונחת על גבי החמריו ואולי לא הגביה מעולם החמר—הפועל, והחמור אולי לא מושכר לו, מ"מ עכשו שנמשך החמר ומשך את חמריו, ודאי קונה בעה"ב במשיכה כי בעבורו משך החמר לכאן, ודוק'.

אמנם הרשב"ם גרס 'חמריו ופועליו' בוא"ו, ומפרש לה כנראה אפועליו דמוכר שמשכן הלוקח. ועיקר רצונו לומר דאין גורסין חמריו אלא חמריו, וכדמפרש 'שמיכת אדם טעון פירות לא מהניא'. ומשמע קצת מדבריו דהחמריו עצמם כלל לא נכנסו, שאם נכנסו גם הם, אף דמשך האדם, מ"מ כיון שע"י משיכת האדם נמשך גם החמור שעמו אפשר דחשיבא משיכה, דדמי לאולה מחמתו ע"י קריאה וכדו', ולא דמי לפירות הטעונים על גופו שאינם מהלכים בפני עצמם ונידונים כאיש עצמו שאין בו משיכה. (וזה קצת דוחק דא"כ מה בין חמריו לפועליו, לכן הבינו התוס' כנראה חמרין עם חמריהם וכנ"ל, דמשום כך נקטו 'בלא פרקן נמי' ור"ל בלא פירקן לחמריו), וס"ל דמשיכת האדם אינה מועילה לבהמה שעמו. ועיין. (בדרך טובים)

דף פו

ז'מדכליו דמוכר לא קנה כליו דלוקח נמי ברשות מוכר לא קנה' — בפשטות נראה מדבריו הגמרא, וכן פרש רשב"ם ועוד, שנידון הספק שאנו דנים — כליו של לוקח ברשות מוכר, קשור ותלוי באופן ההפוך — כליו של מוכר ברשות לוקח; השאלה היא אחת, האם יש ללכת אחר הכלי או שמא הכלי בטל לרשות שהוא מונח בה.

ואם כי כתבו הפוסקים הראשונים שלהלכה בשני האופנים לא קנה — כתב הטור (חו"מ ר) בשם